

Egy a nominális elemen személyjelölt jelzői tagmondat régen és ma – esettanulmány*

1. Bevezetés

Empirikus vizsgálatom tárgya az olyan szintaktikailag önálló, de erősen megkötött jelzős szerkezet, mint a *vére hullott Vászka*,¹ amely egy nominális (*vére*) és egy *-t*, *-tt* toldalékos verbális (*hull-ott*) elem kapcsolatából áll, és feltűnő tulajdonsága az, hogy személyjelölt található a szerkezet nominális tagján (*vér-e*). A másik hasonló személyjelölt jelzős szerkezet például a *Vágó István vezette vetélkedő*, ahol a személyjelölt a verbális elemen található, már szerepelt az egyik minimalista elméleti keretben írott tanulmányomban (l. Nádasdi 2006), viszont azzal a csoporttal, amely most ebben a tanulmányban a középpontba került, a korábbi cikkben csak érintőlegesen, független bizonyítékként foglalkoztam, és még csupán a lexikalizált alakok, mint a *magva-szakadt* szerepeltek a vizsgálatban.²

Ez a tanulmány most csak leíró szempontból térképezi fel ezt a kevéssé, de eddig csak nyelvtörténeti vagy szó szerkezeti szempontból kutatott szerkezetet.³ Vizsgálódásom a szintaktikailag önálló alakokra összpontosít.

Elsősorban a mai magyar nyelvben még létrehozható, előforduló, nem lexikalizált, nem idiomatikus alakokat veszem számba, és az anyanyelvi beszélőkön tesztelve elsőként írom le a *vére hullott Vászka* típusú szerkezetet és előfordulási lehetőségeit. A tanulmány a legfrissebb eredményeket ismerteti, amelyek a szerkezet elfogadhatóságát mérik anyanyelvi beszélők körében.⁴ Az első nyelvtörténetileg adathozható alakok, mint a Münchener kódex két adata a *keze meg aszott ember* és a *keze aszott embernek* azt mutatja, hogy az igeekötős és az igeekötő nélküli alakok előfordulása és elfogadhatósága az első írott előfordulástól kezdve egyenértékű volt, ezért a cikk különösen nagy figyelmet fordít az igeekötős és az igeekötő nélküli alakok megoszlására a tesztelésben, illetőleg a kutatásban. Vizsgáltam, mennyire igaz a szerkezet szigorú kétagúsága, és elfogadható-e, hogy a nominális elem jelzőt vegyen magához, mint például a *hátsó lába égett kutya* esetében, vagy hogy az igei elem határozóval álljon, mint például a *tegnap vére hullott Vászka* esetében. Ugyanígy érdekesnek tűnt a melléndelés és az ellipszis a nominális és a verbális elemeknél: például a *vére és foga hullott Vászka*

* Köszönetemet fejezem ki az ismeretlen lektornak az alapos bírálatáért, témavezetőmnek, Kenesei István-nak a szerkezet szintaktikailag önálló tagjainak feltárása kapcsán, Maleczki Mártának, hogy lehetővé tette a vizsgáldást a diákjai körében, az SZTE BTK 2009/2010-es tanév első félévében a Bevezetés a nyelvtudományba című kurzus diákjainak a közreműködését, Szücs Mártának és Zsigri Gyulának, valamint szemináriumuk hallgatóinak, illetőleg minden egyes személynek, aki kitöltötte a tesztet.

¹ Gothár Péter: *Haggyállógva Vászka* (1996) filmje után.

² Látszólag módszertani problémát jelent a szerkezetek helyesírása, amely rányomja a bélyegét a szerkezetek megítélésére is (szóösszetétel kontra önálló szintagma), pedig ahogy Laczkó és Mártonfi (2004: 141) fogalmaz a vitaanyagukban, a legneuralgikusabb pontja helyesírásunknak a különírás és az egybeírás, és a szókapcsolatok, valamint az összetételek között nem húzható nyelvtani értelemben éles határ. Legnagyobb gondot az állandósult szókapcsolatok jelentik, és a kétagú, igei alapú állandósult szókapcsolatok a legproblémásabbak, pontosan mint a vizsgált szerkezeteink. Az egybeírás csak a kialakult írásgyakorlat indokolja. A lexikalizált alakokat egységesen kötőjelesen írom a vizsgálat során, míg az újonnan alkotottakat különírom, függetlenül az alkotója írásmódjától, hiszen azokat szintaktikailag függetleneknek feltételezem.

³ A nyelvtörténeti témában készülő cikk, amely 2009. október 15-én az SZTE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszék által szervezett A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VI. című konferenciáján elmondott előadáson alapul, éppen ezekről az alakokról ad számot összehasonlítva a *magva-szakadt*-féléket az *isten-adta*-félékkel.

⁴ Az ebbe a csoportba tartozó mai és szintaktikailag is önálló példányok vizsgálata előadás formájában elhangzott a Nyelvészeti doktoranduszok 13. országos konferenciáján 2009. november 25-én Szegeden.

vagy a *haja veszett és hullott férfi*. A többes számú elfogadhatóságukat is teszteltem, mint a *fogai hullott jószág* szemben a *fogai hullottak/hulltak jószággal*, vagy azt, hogyha a módosított főnév többes számban van, akkor a többes szám 3. személyű vagy az egyes szám 3. személyű birtokos személyjeles⁵ alak az elfogadhatóbb-e, mint például a *nyomuk veszett emberek* szemben a *nyoma veszett emberekkel*.

A leíró hagyományokban csak szóösszetételként tartják számon az ilyen típusú szerkezetet, és olyan megkövült alakok tartoznak ide, mint a *magva-szakadt (család)*. Ennek a vizsgálatnak az újdonsága viszont éppen az, hogy nemcsak a lexikon, hanem a mondattan számára is elérhetővé teszi ezeket a szerkezeteket a mai magyar nyelvben, de ebben a tanulmányban most még nem foglalkozom állást az igenév kontra véges ige vitában, ezt a kérdést a későbbiekben szeretném megoldani.

2. Adatok

Elsősorban a mai, szintaktikailag önálló, a nominális elemen személyjelölt *-t/-tt* toldalékos verbális elemet tartalmazó jelzős szerkezetekkel foglalkozom, de összehasonlítóképpen és a szerkezetek eredetére is utalva néhány nyelvtörténeti és lexikalizált alakot is felveszek az adattárba. Csak és kizárólag tárgyatlan, egyargumentumú ígés szerkezetek tartoznak bele ebbe a csoportba, ahol a személyjelölt nominális elem nem értelmezhető semmiképp sem a verbális elem tárgyi vonatának, mint például az *ékezte vesztett billentyűzet* esetében, amely így semmiben sem különbözik szerkezetét tekintve az *iskoláit sem végzett ifjútól*, csak annyiban, hogy a tárgyi argumentum az esetben jelöletlen. Révai (1805/1973) szerint azonban az olyan tárgyas ígés szerkezet, mint az *ereje vesztett örökösítés*, nem grammatikus, mert a *vesztett* tárgyas (mívelő) ige, így tárgyas ragozást (tárgyat mutató eset) kíván, ezért helyesen *erejét vesztette örökösítésként* hangzik. Simonyi (1914) ugyan nem ért egyet Révaival, hiszen kijelenti, hogy a melléknévi igenévnek gyakran van tárgya, amely régebben ragtalan volt: *feje vesztett ember*, tehát szükségtelen ilyenkor a tárgyi egyeztetés, de abban mindketten megegyeznek, hogy ők is élesen elkülönítik a tárgyas ígőjüket a tárgyatlan ígés csoporttól, ahogy ezt én is teszem a tanulmányomban. A tárgyatlan és egyargumentumú elkülönítés azért fontos, mert vannak olyan tárgyatlan (intranszitiv) igék, amelyek alkalmilag vehetnek maguk mellé tárgyat, ilyen például a *jár* vagy a *lakik*. Továbbá a cikk nem tárgyal olyan alakokat sem, ahol nem jelenik meg nyílt személyjelölő a nominális elemen, mint például a *bögy-apadt* esetében. Az adatok egy részét magam hoztam létre, amelyeket anyanyelvi beszélőkön teszteltem.⁶ Felmérést készítettem 100 anyanyelvi beszélővel, akik közül 18 nyelvész(képzettségi) volt, 82 pedig bölcsészhallgató (magyar és valamilyen nyelvszakos). A vizsgálat során az adatközlőket arra kértem, hogy a kontextus nélküli, csak önmagukban álló szerkezeteket értékeljék aszerint, hogy elfogadhatók vagy nem elfogadhatók számukra. A különböző feladatok pedig úgy épültek fel, hogy azok felmérjék, milyen környezetekben fordulhat elő az ebben a szerkezetben megjelenő nominális és verbális elem: elfogadható-e a szerkezet igekötővel, behelyezhető-e jelző, határozó, részt vehet-e mellérendelésben a nominális vagy a verbális elem, többes számban is előfordulhat-e a szerkezet, valamint a személyjelölő elhagyása mennyire befolyásolja a szerkezet elfogadhatóságát. A tesztelt alakok mellett jelzem a vizsgált személyek számát, ez százalékban is megfelel, hiszen 100-as korpuszon végeztem a felmérést. A 6. pont alatt feladatonként ismertetem a vizsgálat eredményeit. Az adatok másik része a világhálóról vagy nyomtatott forrásból származott. A világhálós és nyom-

⁵ A birtokos toldalékokat Antal (1961) értelmében jelnek tekintem, és nem ragnak.

⁶ Annak ellenére, hogy válaszadóimat arra kértem, hogy sem a helyesírást, sem a módosított főnevet ne vegyék figyelembe szigorúan, mégis voltak néhányan, akik egyrészt jelezték, hogy éppen ezek miatt elfogadhatatlan számukra a szerkezet, vagy belejavítottak, ezért ezeket úgy vettem, hogy a szerkezetet elfogadhatónak tartják.

tatott alakok mellett pedig azt a hivatkozást adom meg, ahol ezek elérhetők, de névelősen és a módosított főnév toldalék nélküli alakjában veszem fel őket az adatbázisba. Nézzünk néhányat a példák közül.

1. Egy esetjelöletlen (\emptyset morfémás) személyjelölt nominális elem és egy *-t/-tt* toldalékos egyargumentumú személyjelöletlen verbális elem kapcsolata:¹

1.1. Nyelvtörténeti és lexikalizált alakok:

keze meg aszott ember (Müncheneri kódex), *keze aszott embernek* (Müncheneri kódex),² *háza égett szegényen könyörülők* (Révai 1805/1973: 242), *inok szakadt emberek* (Révai 1805/1973: 242–3), *magva-szakadt, agya-lágyult, oka fogyott, divatja-múlt*

1.2. Mai, naprakész alakok: napjaink nyelvhasználata:

a *vére hullott Vászka* (86%), a *nyoma veszett ember* (97%), a *hangja ment* dalnok (87%, Petrovics 2006: 478),³ az *agya kiürült, zsebe megtelt* politikai elit (Petrovics 2007: 10),⁴ a *szőre hullott farkas* (78%), a *gyomra telt vendég* (78%), a *termése pusztult* mező (70%), a *körme szakadt varrónő* (58%), az *arca kipirosult* kislány (55%), az *élete beteljesedett* ember (58%), a *tiürelme fogyott* vásárló (88%), a *vágya beteljesült* ember (61%), a *vágya teljesült* ember (65%), a *nyomuk veszett* kollégák,⁵ a *lábuk tört* paripák,⁶ az *agya bomlott* csoportok,⁷ az *agya megbomlott* mulatás,⁸ a *tudata hasadt* emberek,⁹ a *vakolatja hullott* puszta,¹⁰ az *élete rosszabbra fordult* ember (45% és 67%),¹¹ az *egy arcizma se rándult* ember (51%)

2.1. Az adatokból levonható empirikus általánosítások

A szerkezet általános jellemzőit a következőkben foglalhatjuk össze:

1. A szerkezet egy nominális elem és egy verbális elem kapcsolata, amelyek mindig ebben a sorrendben követik egymást: *vére és hullott*.

¹ Megkülönböztetve a másik személyjelölt szerkezettől, a most vizsgált konstrukciót a továbbiakban hívhatjuk *elől jelöltnek* (EJ), amíg a *Vágó István vezette vetélkedő* típusút *hátral jelöltnek* (HJ).

² Ezek a legelső nyelvtörténeti adatok a vizsgált szerkezetre vonatkozóan.

³ Eredeti szöveg: „hangjament dalnok”; lásd Petrovics Emil 2006: *Önarckép – álarc nélkül 1930–1966*. Elektra Kiadóház, Budapest.

⁴ Eredeti szövegben: „agya-kiürült, zsebe-megtelt politikai elitté deklasszálódtak”; lásd Petrovics Emil 2007: *Önarckép – álarc nélkül, Második könyv. 1967–2007*, Elektra Kiadóház, Budapest.

⁵ „Így kapja a fiatal, mesterkartográfussá éppen előlépett Archim Dekamp a feladatot, hogy a korábban eltűnt, felmérés közben nyomukvesztett kollégákat, de mindenképpen a térképeiket, ki kell hozni az alig ismert Hekyrából” (<http://epa.oszk.hu/00700/00775/00024/1352-1359.html> – 2010. augusztus 3.).

⁶ „A lábuktört paripák helyett a pénzt számlálgatja” (<http://www.epa.oszk.hu/00200/00242/00226/pdf/00226.pdf> – 2010. augusztus 3.).

⁷ „megjegyzem agyabomlott csoportok mindkét oldalon jócskán találhatóak voltak” (<http://torzaszta.hu/Article/jumpTree?a=86520274&t=9186253> – 2010. augusztus 3.).

⁸ „Tartsatok örülten felszabadult agyamegbomlott víg mulatást” (<http://www.csataloo.eoldal.hu/oldal/bal> – 2010. augusztus 3.).

⁹ „Tudatahasadt, elbírált emberek, Tehetetlen csoszogó tekintet” (<http://www.zeneszoveg.hu/dalszoveg/43217/tizedes-meg-a-tobbiek/csako-zizi-zeneszoveg.html> – 2010. augusztus 3.).

¹⁰ „Ahogy közeledett, egyre jobban látszott, milyen nyomorúságos lett ez a puszta. Vakolatjahullott, cserepevert, ablakatorót” (<http://www.szepi.hu/irodalom/lazar/csilag/csilag15.html> – 2010. augusztus 3.).

¹¹ A különbségre még a 6.3.-ban kitérek.

2. Egy *-t/-tt* toldalékos verbális elem található a szerkezetben: *hull-ott*.
3. Egy nem esetjelölt nominális elem van a szerkezetben: *vére*.
4. A szerkezet többnyire kételemű lehet: *vére hullott*.¹²
5. Személyjelölő található a szerkezetben a nominális elemen: *vér-e*.
6. Jelzői szerepben áll egy módosított főnév (antecedens) előtt: (*vére hullott*) *Vászka*.
7. A szerkezet két tagja között predikatív viszony van, azaz a nem esetjelölt nominális elem feltételezhetően az alanyi argumentuma a verbális elemnek: a *vére a hullottnak*.
8. A szerkezetben kizárólag tárgyatlan, pontosabban egyargumentumú igék fordulhatnak elő, amelyeknek még alkalmilag sem lehet tárgyas (határozott tárgyú) paradigmájuk.

3. A korábbi elemzések

Ennél a csoportnál két markáns elképzelés létezik: igés kontra igenes, de abban mindegyik megegyezik, hogy a módosított főnév a szerkezetbeli alany birtokosa: *a magva-szakadt család* esetében a *család* a birtokosa a *magva* elemnek: *a család(nak a) magva (szakadt)*.

1. *Igés*: a szerkezet egy alanyi ragozású véges igét tartalmaz, amely egy önálló jelzői (tag)mondat. Ezt az álláspontot képviseli Révai (1805/1973), Zolnai (1893), Szinyei (1894), Balassa-Simonyi (1895) és Nádasdi (2006).

2. *Igenes*: a szerkezet verbális eleme igenév, de a nominális elem alanyi szerepben áll. Ezt az elképzelést teszi magáévá Arendt (1873), Simonyi (1875), Szarvas (1895), Simonyi (1914), Klemm (1942), Károly (1956), Pais (1965), Tompa (1961/1962), Rácz (1968), Adamikné Jászó (1985), Kenesei (1986), A. Jászó (1991), Benkő (1991/1992), Keszler (2000), Keszler–Lengyel (2002), Kiefer (2006).

4. Jellemzők

Szintaktikai és szemantikai megszorítások egyaránt jellemzik a szerkezetet.

1. Az ige típusa szerint: egyargumentumú, *patiens* (ritkábban *thema*) tematikus szerepet kiosztó, (többnyire negatív) állapotváltozást kifejező igékkel, leggyakrabban nem akkuzatív és mediális igékkel fordulhat elő ez a szerkezet. Ugyanakkor csak és kizárólag olyan igék jelenhetnek meg benne, amelyeknek még alkalmilag sem lehet tárgyas ragozású (határozott tárgyú) paradigmája, például *beteljesedett*, (*be*)*teljesült*, *fogyott*, *folyt*, *fordult*, *hasadt*, *hullott*, *jött*, *kipirosult*, *kiürült*, *megbomlott*, (*meg*)*telt*, *ment*, *pusztult*, *rándult*, *szakadt*, *tört*, *veszett*. Ám az unergatív igékkel, például az *énekel*, *fűjt*, *táncolt*, *zongorázott*, amelyek tárgyas ragozású személyragokat is vehetnek magukra az olyan szerkezetekben, mint az *Elek Saroltával táncolja a következő táncot*; *a kórus tegnap Kodály dalait énekelte*, kevésbé elfogadhatók. Ezt támasztják alá a teszt eredményei is, hiszen az ilyen példákat, mint az *énekkara énekel operaház* (11%), *a szele fűjt mező* (11%), *a fia halt anya* (24%), *a fia meghalt anya* (22%), *a fia zongorázott anya* (9%), nagyon alacsony százalékban tekintették jónak a válaszadók. A *megy* és a *jön* igék esetében, ha ágens tematikus szereppel állnak, amelyet Kenesei (2000) teszje alapján a *szándékosan* elem szerkezetbe helyezésével tudunk

¹² Legfeljebb igékötő (igemódosító) és tagadószó kerülhet a nominális és a verbális elem közé, mint például a *vágya beteljesült ember* vagy az *egy arcizma se rándult ember*, de adjunktum (azaz jelző, határozó stb.) nem. Egyéb argumentum fel sem merülhet, hiszen kizárólag egyargumentumú igék szerepelhetnek ebben a szerkezetben.

megvalósítani, például *a vendég szándékosan ment el*; *a vendég szándékosan jött későn* esetében, akkor a válaszadók kis százaléka tartotta csak elfogadhatónak a szerkezetet: *a vendége jött háziasszony* (25%), *a vendége megjött háziasszony* (19%). Ugyanakkor, ha *patiens* vagy *thema* tematikus szerepet kapnak: **szándékosan jött meg az esze a tanulóknak*; **szándékosan ment el az íze az ételnek*, akkor nagy százalékban döntöttek az elfogadhatósága mellett: *a hangja ment dalnok* (82%). Ugyanezt erősítik meg a világhálón talált további példák: *íze ment rágó*,¹³ *esze jött ordítózás*.¹⁴

2. Az ige argumentuma szerint: főként *patiens*, ritkábban *thema* tematikus szerepet kiosztó igék. Ezzel szemben csekély számban tartották jónak az anyanyelvi beszélők az argumentumainak az ágens (*megjött, zongorázott*), természeti erő (*fűjt*) vagy *experiens* (*meghalt*) tematikus szerepet adó igés szerkezeteket.

3. A módosított főnév (*antecedens*) szerint: a módosított főnév és az ige argumentuma között rész-egész viszony kell, hogy legyen, és többnyire, de nem kizárólagosan, az *antecedens*nek az elidegeníthetetlen része az ige argumentuma. Ilyen példák igazolják ezt az állítást, mint a *vére hullott Vászka* (86%), *a szőre hullott farkas* (78%), *a gyomra telt vendég* (78%), *a termése pusztult mező* (70%), ellentétben a *fürdőkádja telt nő* (14%) vagy a *fürdőkádja megtelt nő* (17%) példányokkal.

4. Az igekötő szerint: az első előfordulása már igekötővel és igekötő nélkül is megtalálható a Müncheni kódexben: *keze meg aszott ember* és *keze aszott embernek*, de a lexikalizált és idiomatikus alakok szinte kivétel nélkül igekötő nélküliek: *egy keze lába elesett benna ember* mellett a *keze-lába-esett ember* is megtalálható. A mostani alakoknál is az igekötő nélkülieket fogadták el nagyobb számban. Akkor volt elfogadható vagy inkább elfogadható az igekötős, ha az így jobban kifejezte a befejezettséget, mint egyébként, lásd a *szíve nagyobbodott beteg* (53%) és a *szíve megnagyobbodott beteg* (60%), az *arca pirosult kislány* (34%) és az *arca kipirosult kislány* (55%) példákat. Ezzel ellentétben azoknál, amelyeknél a befejezettség nem különül el ilyen élesen, mint a *türelme fogyott vásárló* (88%) és a *türelme elfogyott vásárló* (19%) vagy a *nyoma veszett ember* (97%) és a *nyoma elveszett ember* (6%), az igekötős változat kevésbé felelt meg az anyanyelvi beszélők nyelvi kompetenciájának.

5. Predikatív viszony van a két tag között, a nominális tag feltételezésünk szerint alanyesetben áll, ezt az ige argumentumszerkezete írja elő, hiszen csak egyargumentumú verbálisok jelenhetnek meg a szerkezetben.

5. Egy magvaszakadt család: Révai és Arendt elemzése

Az első szintaktikai szempontú elemzése az elől jelölt (EJ) típusnak Révai és Arendt nevéhez köthető, akik jelzői tagmondatként tartják számon, de abban eltér az álláspontjuk, hogy ige vagy igenév bújjik meg a verbális elem mögött. Révai ezt is, mint a hátul jelölt (HJ) fajtát, azaz az *isten-adta*, illetve a mai nyelvben a *V. I. vezette vetélkedő* típusú szerkezetet, ahol a verbális elemen jelenik meg a személyjelölt, igés (tag)mondatnak tekinti. Carl Arendt (1873) példamondata és latin megfelelője az *egy (magva-szakadt) család / una (semen-eius-ruptum) gens*¹⁵ az *isten-adta szív* elemzési mintáját követi, ahol szintén egy rejtett névmás jelenik meg, amely ebben az esetben a birtokos személyjelen keresztül válik nyilvánvalóvá (*magv-a/eius*). A jelzői mondat értelmezése a következő:

¹³ „mint használt és ízement rágótól szabadulni képtelen tudósítót is magával ragadja” (<http://www.ld50.hu/article/ld50/reports/behind?lang=hu> – 2010. augusztus 3.).

¹⁴ „Eszejött ordítózásba kezdek és felkelek” (<http://www.fullextra.hu/modules.php?name=Irodalom&file=display&jid=4905> – 2010. augusztus 3.).

¹⁵ Idézi Simonyi (1875: 437) és Pais (1965: 69).

az a család, amelynek a magva szakadt. És bár Arendtnél a tagmondat szintén tartalmaz egy alanyesetű főnevet (*semen/magva*), ő már Révaival ellentétben nem tartja ezt a szerkezetet is ígésnek, mint az *isten-adtát*, amelyet a latin megfelelőben is kifejezésre juttat: *ruptum* szerepel csak létige nélkül. Révai szerint (*Antiquitates* kézírata II. rész, 1800)¹⁶ azonban ez a szerkezet is ígét tartalmaz, és nem igenevet, ezt az ő példamondatának latin fordításában is nyilvánvalóvá teszi a létige beszúrásával: *feje vétetett szent János / caput eius amputatum est s. Joannes* (a kiemelés tőlem, N. P.). Abban is különbözik a két álláspont, hogy Révai a névelőt még nem tartotta a szerkezet részének Arendttel ellentétben, viszont a szerkezetben megjelenő verbális elemet ő egyes szám 3. személyű alanyi ragozású egyargumentumú (közép és szenvedő) ígének tekintette.

6. A vizsgálat eredményei

A vizsgálat segítette feltárni, hogy milyen környezetekben fordulhat elő az ebben a szerkezetben megjelenő nominális és verbális elem, és hogy ez mennyire igazolhatja az önálló szintaktikai szerkezet feltételezését függetlenül a helyesírásától.

6.1. Környezetek igekötővel vagy anélkül

A generatív grammatika az igekötőt (igemódosítót) önálló szintaktikai kategóriaként tartja számon (vö. É. Kiss Katalin 1992), ezért az igekötővel való előfordulhatósága és főleg az, hogy igekötősen és igekötő nélkül is megjelenhet ugyanaz a szerkezet, a szintaktikai függetlenségére utaló jegyként értelmezhető, bár nem kizárólagosan. Mint fentebb is utaltam rá, az igekötős alak már jelen volt a szerkezet első írott előfordulásakor a Müncheneri kódexben az igekötő nélküli mellett (*keze megaszott ember* és *keze aszott embernek*), így az mindenképpen a szintaktikai önállóságát jelentette az ómagyar korban. Nézzük, hogy alakul ez a mai alakoknál:

(1) Igekötő (igemódosító) nélkül

a körme szakadt varrónő (58%)
a szíve nagyobbodott beteg (53%)
a vágya teljesült ember (65%)
a zsebe telt politikai elit (64%)
az arca pirosult kislány (34%)
az élete fordult ember (30%)
az élete teljesedett ember (37%)

Igekötővel (igemódosítóval)

a körme beszakadt varrónő (48%)
a szíve megnagyobbodott beteg (60%)
a vágya beteljesült ember (61%)
a zsebe megtelt politikai elit (36%)
az arca kipirosult kislány (55%)
az élete rosszabbra fordult ember (45%)
az élete beteljesedett ember (58%)

Az igekötős alakok nagy részét jóval kisebb számban fogadták el helyesnek, mint az igekötő nélkülieket, viszont egyetlen válaszadó sem volt, aki minden igekötős alakot elutasított volna. Ugyanakkor azok esetében, akik nagy számban ítélték grammatikusnak az igekötős alakokat, sem volt mindegyik elfogadható. Ez megerősíti azt a feltételezésünket, hogy bár erősen megszorított a szerkezet, igekötőt még behelyezhetünk a mai nyelvben is. Az igekötő elfogadhatóságának különbségei abból is adódhattak, hogy mennyire tartják a válaszadók önálló szintaktikai szerkezetnek vagy csak szóösszetételnek a vizsgált szerkezetet. Ez abból is látható, hogy akik kevésbé ítélték grammatikusnak az igekötős változatokat, azok nagyobb számban utasították el ezt a típusú szer-

kezetet igekötő nélkül is. Az adatok azt mutatják, hogy az igekötő (igemódosító) beilleszthetősége

¹⁶ Idézi Simonyi (1914: 28) és Pais (1965: 69).

vagy elhagyhatósága a szintaktikai önállóságot erősíti, illetve valószínűsíti, de ettől még lehetne szóösszetétel is.

6.2. Jelzők az ige argumentumával

Ez a kérdés azt tesztelte, vajon a szerkezet nominális tagja módosítható-e egy-egy jelzővel, melléknévvel. A lexikalizált alakok között egy ilyen példa fordult elő: *jó kedve únti kérőnek*. A válaszadók többsége néhány szerkezet esetében lehetségesnek tartotta jelző behelyezését. Az alábbi példák ezt erősítették: *a hátsó lába égett kutya* (61%), *az ősz haja hullott férfi* (53%), *az egész termése pusztult mező* (56%), *a tetovált karja veszett férfi* (61%). A fenti szerkezetek azt vélelmezik, hogy a jelző beszúrásának lehetősége a szintaktikai önállóság ismérve, hiszen a melléknév a nominális elemet módosítja csak, és nem az egész szerkezetet vagy az antecedentet.

6.3. Igei bővítmények (adjunktum)

Ezzel a feladattal azt vizsgáltam, hogy a szerkezeink igei tagja bővíthető-e adjunktummal, azaz szabad határozóval. A komplementumokkal, azaz állandó határozóval vagy kötelező bővítménnyel való bővíthetőségét az már eleve kizárta, hogy egyargumentumú igeik jelenhetnek meg ebben a szerkezetben. Az igemódosítók közül az igeekötőket kivettem, de az egyéb igemódosítókat itt is teszteltem: *a tegnapi vére hullott Vászka* (56%), *a vasárnap nyoma veszett ember* (89%), *az élete rosszabbra fordult ember* (67%). A fenti példák is azt mutatják, hogy a válaszadók néhány esetben lehetségesnek tartották egy-egy határozó behelyezését a szerkezetbe, de a határozó inkább a névelő és a nominális elem közé kerülhetett. Ezzel ellentétben, ha a határozó a nominális és a verbális elem közé ékelődik, például *a nyoma vasárnap veszett ember* esetében, akkor csak 4%-ban fogadták el a szerkezetet, viszont az igemódosító megjelenhet a nominális és a verbális elem között. Az figyelemre méltó volt, hogy amíg igemódosítóként az igeekötős alakok között csak 45% tartotta elfogadhatónak *az élete rosszabbra fordult ember* szerkezetet, igei bővítményként már 67% ítélte grammatikusnak. Miután a névelő a szerkezet elején határozottan kijelöli a konstrukció határát, így az igei bővítmény mindenképpen a szerkezet részének tekinthető, ezért az adjunktum behelyezhetősége feltétlenül a szintaktikai önállóságot erősíti.

6.4. Mellérendelés és ellipszis

Miután a mellérendelés és az ellipszis a szóösszetételek esetében is jelentős szerepet játszhat, és bár Kenesei (2008) megállapítja, hogy nem teljesen ugyanolyan szabályok érvényesek a lexikai és a szintaktikai elliptálásra, annak vizsgálata, hogy a szerkezetünk bevonható-e a mellérendelésbe és az elliptálásba, mégsem nyújt kielégítő megoldást a szintaxisba való besorolhatóságának a problémájára. Ugyanis a hasonló lexikalizált formákat is azonos módon elliptálhatjuk, ugyanakkor ez önmagában még nem szolgáltat elegendő ellenérvet arra, hogy nem önálló szintaktikai szerkezeetről van szó. A szóösszetételeknél is megfigyelhető hátra- és előreható ellipszis. Kenesei (2008) példái: *bér- és adóalap-csökkentés* vagy *béralapcsökkentés és -növelés*, amelyek közül a szerkezetünkben csak a hátraható működik, az előreható nem. Az olyan példák, mint *a vére és foga hullott Vászka* (64%), *a lába és keze égett gyerek* (80%) jól mutatják, hogy amíg a verbális elem törlését vagy a nominális elem mellérendelését nagy százalékban grammatikusnak ítélték a válaszadók, addig az igei argumentum ellipszisének vagy a verbális elem mellérendelésének nagy többségében agrammatikusnak tartották. Erről tanúskodnak az olyan példányok, mint *a haja veszett és hullott férfi* (15%),

a teste felhevült és leburnult gyerek (43%), *a vére hullott és folyt Vászka* (25%). A világhálón is ráakadtam olyan adatokra, amelyek a hátraható elliptálást példázzák, mint *a karja, lába törött sofőr*.¹⁷ A lexikalizált, illetve nyelvtörténeti alakok hátraható ellipszisére látszólag található példa: *egy keze lába elesett bénna ember* vagy *keze-lába-esett ember*, de a *keze-lába* összetett szó is lehet önmagában, így a megkövült alakok esetében nem tudok elliptálást kimutatni. Ezzel ellentétben *a teste felhevült és leburnult* formát azért ítélték nagyobb számban elfogadhatónak, mert azok, akiknek jó volt a szerkezet, a *teste* és a *leburnult* között nem feltételeztek ugyanolyan kapcsolatot, mint a *teste* és a *felhevült* között, tehát nem is tekintették elliptált szerkezetnek. Az internetes példák között találhatóak ilyenek, mint *egy lelke veszett és összeroppant gárda*¹⁸ vagy *egy állkapcsa tört, kifcamodott cica*,¹⁹ amelyek első látásra előreható elliptált alakoknak is tűnhetnének, de ezek szintén *a teste felhevült és leburnult gyerek* csoportjába tartoznak, hiszen a *leburnult*, *összeroppant* és *kifcamodott* önállóan, igei argumentum nélkül is grammatikusnak tekinthető. Ezek a példák rávilágítanak arra az empirikus tényre, hogy az igei argumentum nélkül e szerkezet verbális eleme sohasem állhat meg a nem elliptált alakok esetében sem, és ez indokolhatja az előreható ellipszis működésképtelenségét: *a *(hangja) ment dalnok*, *a *(vére) folyt katona*, *a *(vágya) teljesült ember* stb.

6.5. Többes szám

A többes számú környezetekben való vizsgálat kétirányú volt, egyrészt arra voltam kíváncsi, hogy az igei argumentum felvehet-e többes számú toldalékot, azaz birtoktöbbsesítőt, és a verbális elem egyezik-e vele, vagy sem, másrészt, ha a módosított főnév többes számban van, akkor az egyeztetve lesz-e az igei argumentummal, azaz többes szám 3. személyű birtokos alakba kerül-e, vagy egyes szám 3. személyű birtokos alakban marad.

6.5.1. Birtoktöbbsesítővel

Az internetes alakok között nem akad egy sem, amelyiknél a verbális elem többes számban lenne. Az adatbázisban egy példát találni rá a régebbi alakok között: *inai-szakadozott*, de a verbális elem változatlan marad. A vizsgálatban a válaszadók nagyrészt elfogadhatatlannak tartották a többes számú alakokat, egy példa érte el csak az 50%-ot, de a verbális elem nem volt egyeztetve vele. Ugyanakkor az egyeztetett szerkezeteket, ahol a verbális elem is többes számba került, nagyon nagy százalékban elutasították: *a lábai égett kutya* (43%), *a lábai égtek kutya* (11%), *a fogai hullott jószág* (50%), *a fogai hullottak/hulltak jószág* (17%). Mindezzel együtt a nem egyeztetett többes számú alakok szórványosnak tekinthetők a mai magyarban, de a vizsgálatom során ezt sem hagyhatom teljesen figyelmen kívül.

¹⁷ „Akkor a lehető legtermészetesebb, hogy bekúszik a felborult tartálykocsi alá, amelybe beleszorult a karja-lábatörött sofőr” (http://www.dh-online.hu/fooldal-fokuszban/20090509_nem_kell_istent_jatszani/_print – 2010. augusztus 3.).

¹⁸ „de ez egy nagyon lelkeveszett es osszeropptant garda” (<http://www.foci.hu/forumtartalom.php?tid=71770&min=3480&max=20> – 2010. augusztus 3.).

¹⁹ „Egy másik forumon egy állkapcsatört, kifcamodott (elütött?) cica életéért aggodunk” (<http://www.nlcafe.hu/forum/index.php?id=1057&fid=441&topicid=167999&bw=1&forumuser=&forumuseri d=&step=1&page=92> – 2010. augusztus 3.).

6.5.2. Többes szám 3. személyű birtokos alak

Az igei argumentum egyeztetése a többes számú módosított főnévvel szintén nem tekinthető általánosnak a válaszadók ítéletei szerint, de néhány adat a világhálón is található, például a *nyomuk veszett kollégák*.²⁰ A régi alakok között egy ilyet találtam: *inok szakadott emberek*, ugyanakkor az ilyen alak is, mint az *inuk szakadtában*, meggyőzhet bennünket, hogy egykor lehetett egyeztetés az antecedens és birtoka között, viszont ez mára már opcionálisnak és szórványosnak tekinthető:

(2) T/3. személyű birtokos	E/3. személyű birtokos
<i>a zsebük megtelt</i> politikusok (62%)	<i>a zsebe megtelt</i> politikusok (50%)
<i>a termésük pusztult</i> mezők (40%)	<i>a termése pusztult</i> mezők (64%)
<i>a vérük hullott</i> katonák (31%)	<i>a vére hullott</i> katonák (64%)

Az adatok azt mutatják, hogy ma az E/3. személyű birtokos személyjel még többes számú antecedens esetén is elfogadhatóbb, de az antecedens és a szerkezet nominális eleme közötti többes számú egyeztetés megnyilvánulása a szintaktikai önállóságot erősíti.

6.6. Jelöletlen szerkezet

A jelöletlen alakok tesztelése annak ellenére, hogy ezek vizsgálata, mint már korábban is utaltam rá, nem tartozik a kutatás tárgyába, azt a célt szolgálta, hogy kideríthessem, vajon a szerkezet szintaktikai önállóságában a legfőbb ismérvek tekintett személyjelölt mennyire tarthatjuk a szerkezet elengedhetetlen részének, vagy enélkül is grammatikusnak tekinthető-e a konstrukció. A válaszadók megerősítették azt a sejtésemet, hogy a személyjelölt nélkül rosszul formált alakok jönnek létre: *a vér hullott Vászka* (14%), *a nyom veszett ember* (15%), *a hang ment dalnok* (12%). A lexikalizált alakok között jelöletlen alakok is előfordulnak, például *a fej-veszett menekülés* vagy *az agy-sérült beteg*, de itt a személyjelölt hiánya inkább a szóösszetétellel válás okozója, ahogy kiviláglik például a *kutyasétáltatás* és a *kutya sétáltatása* példák összevetésekor is. A személyjelölt megléte és szükségessége, ahogy ezt a válaszadók többsége megítélte, arra mutat, hogy valódi szintaktikai szerkezetéről van szó, amely a mai magyarban is létező konstrukció, és ezért szükséges elvégeznünk a szintaktikai elemzést is.

7. Érvek a szintaktikai elemzés mellett

Az alábbiakban összefoglalom a legfontosabb érveket amellet, miért tekintem önálló szintaktikai szerkezetnek a vizsgált konstrukciót.

- Személyjelölt van a szerkezetben: a birtokos személyjel, amely birtokviszonyra utal, az pedig birtokos szerkezetet feltételez, amely pedig egyértelműen szintaktikai viszony révén valósulhat csak meg, azaz a birtokos személyjel nélkül agrammatikus lesz: **a vér hullott Vászka*.
- A szerkezetben megjelenő verbális elem argumentumszerkezete megköveteli egy alany megjelenését, amely viszont sosem törölhető, nem elliptálható, különben agrammatikus

²⁰ „Így kapja a fiatal, mesterkartográfussá éppen előlépett Archim Dekamp a feladatot, hogy a korábban eltűnt, felmérés közben nyomukvesztett kollégákat, de mindenképpen a térképeiket, ki kell hozni az alig ismert Hekyrából” (<http://epa.oszk.hu/00700/00775/00024/1352-1359.html> – 2010. augusztus 3.).

szerkezetet kapunk, vagy az egy másik szerkezethez vezet: *a *(vére) folyt katona* vagy *a *(körme) szakadt varrónő* ≠ *a szakadt varrónő*. Az alany kategóriájának a feltételezése, illetőleg szükségessége pedig csak szintaktikai szerkezet esetében lehetséges. Az alanyt azért nem törölhetjük, mert ebben az esetben a testesen nem, csak birtokos személyjelen keresztül megnyilvánuló birtokos névmást nem tudnánk azonosítani: **a [(∅) ∅]²¹ folyt katona*. Ugyanis a személyjelölő mint kötött morféma önmagában nem, csak egy testesen megjelenő főnéven keresztül nyilvánulhat meg.

- Ha szösszetétel lenne, akkor nem lehetne szintaktikai és szemantikai kapcsolatot teremteni a nominális elem és az antecedens között, ahogyan például a lexikalizált alakoknál ez már csak opcionális, és így nem helyezhető be bármilyen antecedens, tehát szemantikai megszorítások jellemzik: *az agya-lágyult ötlet* lehetséges konstrukció, amely viszont nem értelmezhető úgy, mint **az az ötlet, amelynek az agya (meg)lágyult*. Ezzel szemben *a vére folyt* szerkezet antecedensének a helyére nem helyezhető akármilyen szó, nem elég, hogy élőt jelentő főnévnek kell lennie, hanem magasabbrendű állatfajnak vagy embernek, amelyben vér kering. Ilyen például a *disznó*, amely grammatikussá teszi a szerkezetet: *a vére folyt disznó*, ezt úgy fordíthatjuk, hogy *az a disznó, amelynek a vére folyt*. Ám egy élettelen dolog már agrammatikussá változtatja a konstrukciót, például a *papír*: **a vére folyt papír*. Hangsúlyoznom kell továbbá, amire már fentebb is utaltam, hogy ez a konstrukció nem jelzős szerkezet, tehát nem egy kompakt egységként kapcsolódik a módosított főnévhez, hanem a szerkezet verbális eleme kiválasztotta tematikus szerep követelményeinek megfelelő alanyi argumentumnak szemantikai kapcsolatban is kell lennie a módosított főnévvel, különben agrammatikus szerkezethez jutunk. Ez az oka, hogy az *agya-lágyult* szinte bármilyen főnévhez kapcsolódhat, míg a *vére folyt* esetében korlátozott a kapcsolódási lehetőség.
- Ha a főnevet összetett melléknév módosítaná, akkor egy szokásos melléknévhez hasonlóan szintaktikai korlátozás nélkül kapcsolódhatna hozzá határozószó (*nagyon jó*), állhatna állítmányi szerepben (*ez jó volt*), vagy megjelenhetne a *valamilyennek tart/lát/vél* stb. szerkezetben (*jónak tart*), ezt Kenesei (1986) is felhasználta elemzésében, amikor a személyjelölt szerkezetek közül a hátul jelölt (HJ) vagy a *Vágó István vezette vetélkedő* típusúakat vizsgálta. Ezzel szemben azt tapasztaljuk, hogy amíg a spontán létrehozott alakok sohasem helyezhetők ilyen környezetekbe, addig a lexikalizált vagy idiomatikus alakok egy részével már grammatikus szerkezeteket kapunk:
 1. Állítmányi szerepben: **Vászka vére hullott volt* vagy **Vászka ereje-szakadt volt*, de *Vászka ügye-fogyott volt*.
 2. Vélekedést kifejező igével: *Elek Vázkát *vére hullottnak tartotta* vagy *?ereje-szakadtanak vélte*, de *ügye-fogyottnak gondolta*.
 3. Határozószóval: **Láttam a hihetetlenül vére hullott Vázkát* vagy **Láttam a hihetetlenül ereje-szakadt Vázkát*, de *Láttam a hihetetlenül ügye-fogyott Vázkát*. Ezt erősítik meg a válaszadók ítéletei is, amikor időhatározót ugyan magas százalékban elfogadtak a szerkezetben a nominális előtt közvetlenül, például *a vasárnap nyoma veszett ember* (89%) esetében, viszont a módhatározót már jóval kevesebben tartották behelyezhetőnek ugyan ebbe a pozícióba. Feltehetően csak az időhatározói jelentésnek köszönhető, hogy 34% gondolta mégis grammatikusnak így a szerkezetet: *az állandóan* (= mindig/folyton) *zsebe megtelt politikai elit*, és kevésbé hihetjük, hogy a *(zsebe megtelt)* egységhez tartozónak vélték. Az előbbi adatok is arról győzhetnek meg bennünket, hogy itt nem a szokásos

²¹ A zéró szimbólum egy testesen nem megjelenő elemet szimbolizál. A zárójelzés pedig ebben az esetben nem opcionálitást jelent, hanem szerkezeti hierarchiát: az első ∅ a második ∅-nak a birtokosa.

jelzős szerkezetről van szó, hanem igaza volt Révainak, Arendtnek és követőiknek, hogy ez egy valódi mondat, pontosabban egy tagmondat, méghozzá egy jelzői tagmondat.

A fentebb vázolt érvek arra mutatnak, hogy megalapozottnak tartható az a feltételezés, hogy az általam vizsgált szerkezet független szintaktikai konstrukció és nem szóösszetétel, nem összetett melléknév, ehelyett a mondatban tárgyat képezi, és önálló szintagmaként kell tudnunk számot adni róla a további vizsgálatok során.

A vizsgált konstrukció szintaktikai szerkezete tehát az alábbiak szerint ábrázolható, amely megegyezik Révai és Arendt elemzésével:

névelő	alárendelt (jelzői) tagmondat	módosított főnév (antecedens)
a	[(birtokos \emptyset_i) <i>vér-e_i hull-ott</i>]	<i>Vászka</i>

A személyjelölt birtokos személyjelként értelmezhető, amely egy rejtett birtokos névmásra referál (\emptyset), és ez a rejtett névmás a módosított főnevet (*Vászka*) képviseli birtokosként a jelzői (alárendelt) tagmondatban.

8. Összegzés

Jelen tanulmányban egy olyan szerkezetet vizsgáltam, amely egy alanyesetű birtokos személyjeles főnév és egy egyargumentumú, többnyire nem akkuzatív *-t, -tt* toldalékos ige kapcsolatából áll. Ez a konstrukció egy olyan főnevet (antecedens) módosít, amely a verbális elem argumentumának a birtokosaként értelmezhető. Nagyon megszorított szerkezet, amely még ma is létezik, és nem a szóalkotás, hanem a mondatban tárgykörébe tartozik. A cikkben bemutatam egy 100-as mintán végzett kísérlet eredményeit, amely azt vizsgálta, hogy a mai magyar nyelvben mennyire elfogadható ez a szerkezet az anyanyelvi beszélők körében. A cikk végigjárta ennek a szerkezetnek a szintaktikai ismérveit: alkalmazható-e rá valamilyen szintaktikai elemzés, és mi az oka, hogy mégsem a szóösszetételek közé tartozik. A fő érvünk a személyjelölt megléte volt, amely kapcsolatot teremt a beágyazott tagmondat alanya és a módosított főnév között. A vizsgált szerkezetről így megállapítottam, hogy alkalmazható rá Révai és Arendt szintaktikai elemzése, hiszen ez egy jelzői tagmondat, amelyben a személyjelölt egy olyan rejtett névmásra referál, amely a módosított főnevet képviseli birtokosként.

SZAKIRODALOM

- Adamikné Jászó Anna (szerk.) 1985. *A magyar nyelv. Jegyzet a tanítóképző főiskolák számára a budapesti program szerint*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- A. Jászó Anna (főszerk.) 1991. *A magyar nyelv könyve*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Antal László 1961. *A magyar esetrendszer*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Arendt, Hannah 1873. *Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft* IV.
- Balassa József – Simonyi Zsigmond 1895. *Tüzetes magyar nyelvtan*. MTA, Budapest.
- Benkő Loránd (főszerk.) 1991/1992. *A magyar nyelv történeti nyelvtana I–II/1*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- É. Kiss Katalin 1992. Az egyszerű mondat szerkezete. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 1 Mondattan*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 79–179.
- Károly Sándor 1956. *Igenérendszerünk a kódexirodalom első szakaszában*. Nyelvtudományi Értekezések 10. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kenesei, István 1986. On the Role of the Agreement Morpheme in Hungarian. *Acta Linguistica Hungarica* 36: 109–20.
- Kenesei István 2000. Van-e segédige a magyarban? Esettanulmány a grammatikai kategória és a vonzat fogalmáról. In: Kenesei István (szerk.): *Igei vonzatszerkezet a magyarban*. Osiris, Budapest, 157–96.

- Kenesei István 2008: Az ellipszis szabályai a szóösszetételekben. In: Bibok Károly (szerk.): *A morfológiától a pragmatikáig. Tanulmányok Pete István 80. születésnapjára*. JATEPress, Szeged, 63–77.
- Keszler Borbála (szerk.) 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Keszler Borbála – Lengyel Klára 2002: *Kis magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kiefer Ferenc (főszerk.) 2006. *Magyar nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Klemm Antal 1942. *Magyar történeti mondattan*. In: Melich János – Németh Gyula (szerk.): *A magyar nyelv-tudomány kézikönyve* II. 6. füzet. MTA, Budapest.
- Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. A különírás és az egybeírás. *Vitaanyag. Magyar Nyelvőr* 128: 141–57.
- Nádasdi Péter 2006. Mozgatás nélkül? Egy prenominalis vonatkozó szerkezet minimalista elemzése a magyarban. In: Gárgyán Gabriella – Sinkovics Balázs (szerk.): *LingDok5 Nyelvész-doktoranduszok dolgozatai*. JATEPress, Szeged, 61–86.
- Pais Dezső 1965. Az alanyi és tárgyas összetételek. In: Pais Dezső–Benkő Loránd (szerk.): *Alak- és mondattani gyűjtelék*. Nyelvtudományi Értekezések 46. Akadémiai Kiadó, Budapest, 63–84.
- Rácz Endre (szerk.) 1968. *A mai magyar nyelv*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Révai Miklós 1805/1973. *A magyar szép toll*. Pest, Trattner Mátyás betűivel. Kézirat. (Reprint, közzeteszi Éder Zoltán 1973. Akadémiai Kiadó, Budapest.)
- Simonyi Zsigmond 1875. A szavak összetétele a magyarban V. *Magyar Nyelvőr* 4: 437–44.
- Simonyi Zsigmond 1914. *A jelzők mondattana*. MTA, Franklin, Budapest.
- Szarvas Gábor 1895. Magyartalanságok. *Magyar Nyelvőr* 24: 501–36.
- Szinyei József 1894. *Rendszeres magyar nyelvtan*. Hornyánszky Viktor kiadásában, Budapest.
- Tompa József (szerk.) 1961/1962. *A mai magyar nyelv rendszere* I–II. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Zolnai Gyula 1893. Mondattani bűvárlatok. *Nyelvtudományi Közlemények* 23: 145–77.

Nádasdi Péter

doktorandusz

Szegedi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola

SUMMARY

Nádasdi, Péter

An attributive clause with a person-marked nominal element: A case study in present-day Hungarian

The aim of this paper is to analyse an attributive construction of very restricted occurrence in Hungarian as in the following example:

- (1) *a vér-e hull-ott Vászka*
 the blood-poss.sg.3. fall-*tt*-suff proper noun
 ‘Vászka whose blood has fallen’

The main peculiarity of this construction is that it contains a nominal element in Nominative Case with a possessive suffix (*vér-e*) and a mostly unaccusative, intransitive verbal element with the *-tt* suffix (*hull-ott*). This construction modifies a head noun (*Vászka*) construed as the possessor of the argument of the verbal element (*vére*). While descriptive grammars consider such phrases as compounds in Modern Hungarian, this paper argues that this highly constrained attributive construction, to which at most verbal prefixes and negative markers can link, does not behave as a frozen adjectival compound but as a productive syntactic structure. In order to prove the main claims, this paper presents a survey of the acceptance of these constructions in present-day Hungarian among

100 native Hungarian speakers, and it describes the characteristics of this construction for the first time, concluding that the construction is an attributive (embedded) clause which contains a person marker (the possessive suffix *-e*) that makes a syntactic link between the subject of this clause (*vér-e*) and the head noun (*Vászka*).

Keywords: attributive clause, person marker, nominal element, verbal element, adjectival compound, syntactic structure, modified noun, intransitive verb, antecedent